

Корнат Леся Ярославівна
Сенчакевич Наталя Володимирівна

Роль засобів масової інформації у врегулюванні міжнародних конфліктів XXI ст.

УДК 327.56:007
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-5.22>

Корнат Леся Ярославівна
кандидат наук з державного управління,
доцент,
старший викладач кафедри політології
та міжнародних відносин
Національного університету
«Львівська політехніка»
вул. Степана Бандери, 12,
Львів, Україна
ORCID: 0000-0003-0804-3008

Сенчакевич Наталя Володимирівна
студентка IV курсу
Національного університету
«Львівська політехніка»
вул. Степана Бандери, 12,
Львів, Україна
ORCID: 0009-0000-1974-5764

В епоху глобалізації та розвитку інформаційних технологій роль засобів масової інформації у врегулюванні міжнародних конфліктів є значною та різноплановою. Висвітлюючи інформацію, ЗМІ можуть стати стороною конфлікту і впливати на його перебіг. Особливістю сучасних міжнародних відносин є зростання ролі ЗМІ в дипломатії як інструменту зовнішньої політики. Сучасні міжнародні конфлікти мають гібридний характер – військові дії супроводжуються інтенсивною інформаційною кампанією. Розглядаючи вплив ЗМІ на зовнішню політику науковці вказують на «ефект CNN» – міжнародні медіа мають потенціал впливати на уряди та міжнародні організації, можуть впливати на формування порядку денного у політиці. Метою статті є дослідження та аналіз ролі засобів масової інформації у процесі врегулювання сучасних міжнародних конфліктів з врахуванням особливостей сучасного медійного простору. Використано такі методи дослідження: історичний; порівняльний; системний; структурно-функціональний, аналіз та синтез. Проаналізовано роль сучасних медіа – соціальних мереж у міжнародних конфліктах. Визначено, що роль ЗМІ у міжнародних конфліктах є неоднозначною і може мати різне спрямування. Встановлено, що під час конфлікту надання достовірної інформації має вирішальне значення, а її часто буває важко забезпечити. Зроблено висновки, що ЗМІ виконують роль постачальника та інтерпретатора інформації; виступають у ролі третьої сторони, яка забезпечує зворотній зв'язок з громадськістю щодо певних проблем; ЗМІ можуть виступати в ролі арбітра, який визначає порядок денний; ЗМІ мають вплив на політиків та є інструментом, за допомогою якого політики доносять свої ідеї. Іноді ЗМІ використовуються для висвітлення дипломатичних ініціатив і передачі повідомлень між сторонами конфлікту та можуть допомогти навести мости між ворогами і зміцнити довіру, необхідну для початку переговорів. Отже, у XXI столітті традиційні та новітні ЗМІ відіграють невід'ємну та вирішальну роль у розвитку та врегулюванні міжнародних конфліктів.

Ключові слова: ЗМІ, мас-медіа, новітні ЗМІ врегулювання міжнародних конфліктів, міжнародні відносини, інформаційні війни, гібридні війни, медіа-дипломатія.

Вступ. Для міжнародних відносин XXI століття характерними є міжнародні конфлікти, особливістю яких є гібридний характер та в основі яких часто лежить проблема етнічної чи релігійної ідентичності. Яскравим прикладом такого конфлікту є агресія російської федерації проти України, якій передувала низка інформаційних кампаній, захоплення Криму та української території на сході країни (на початковому етапі під приводом захисту росіян). Також особливістю сучасних міжнародних відносин є те, що роль ЗМІ в дипломатії або медіа-дипломатії зростає до важливого інструменту зовнішньої політики. Споживачі інформації у сучасному світі оточені різноманітними джерелами інформації, включаючи соціальні мережі та традиційні засоби масової інформації, що посилює їх роль у формуванні громадської думки та вплив на політичні рішення. Ми можемо спостерігати, як засоби масової інформації впливають на сприйняття міжнародних та локальних конфліктів громадськістю – вони можуть формувати або змінювати погляди та ставлення громадськості до конфліктів, лідерів, країн та рішень, що приймаються на міжнародному рівні. Як уже зазначалося, сьогодні міжнародні конфлікти часто супроводжуються інформаційними кампаніями та мають гібридний характер, де сторони використовують медіа для поширення пропаганди, дезін-

формації та впливу на іншу сторону конфлікту. Інформаційні атаки та поширення дезінформації можуть провокувати міжнародні конфлікти або загострювати вже існуючі. Проте позитивним чинником є поява у міжнародних відносинах такого виду дипломатії як медіа-дипломатія. Засоби масової інформації доносять інформацію до громадськості, влади та міжнародних партнерів, що може сприяти укладенню міжнародних угод і врегулюванню конфліктів. Оскільки засоби масової інформації стали невід'ємною частиною в сучасному інформаційному епоху, розуміння їх ролі в міжнародних відносинах та локальних конфліктах має практичне значення для вирішення міжнародних проблем та конфліктів.

Мета та завдання. Метою статті є дослідження та аналіз ролі засобів масової інформації у процесі врегулювання сучасних міжнародних конфліктів з врахуванням особливостей сучасного медійного простору. Завданням є висвітлення важливих аспектів ролі засобів масової інформації у міжнародних конфліктах та сприяння розвитку більш глибокого розуміння впливу різних мас-медіа на сучасні міжнародні відносини.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано низку загальнонаукових методів дослідження: історичний, порівняльного аналізу, системний, структурно-функціональний,

аналізу та синтезу. Історичний метод дозволив виявити трансформацію ролі ЗМІ у міжнародних конфліктах. За допомогою системного методу вдалося з'ясувати загальні тенденції впливу ЗМІ на міжнародні конфлікти. Структурно-функціональний – роль різних видів ЗМІ у локальних та міжнародних конфліктах; аналізу – виявлення загальних тенденцій ролі ЗМІ у світових процесах; синтез – формулювання загальної ролі мас-медіа у забезпеченні миру на основі наявної інформації..

Результати. Засоби масової інформації (ЗМІ) стали невід'ємною частиною сучасних міжнародних відносин та відіграють дедалі важливішу роль у сучасних міжнародних конфліктах. У XXI столітті, внаслідок становлення інформаційної епохи та процесів глобалізації ЗМІ впливають на сприйняття подій. У залагодженні конфліктів застосовуються інструменти медіа-дипломатії. Дослідженню ролі ЗМІ у міжнародних конфліктах присвячено праці вітчизняних та зарубіжних вчених. Зокрема, це дослідження І. Блонделя, Е. Гілбоа (ефект CNN), Й. Галтунга, В. Лінча, А. Бріггса, П. Коблі, Д. Яноу та українських дослідників, зокрема А. Алексеєва, Г. Почепцова, І. Панарін, Д. Орлову, Г. Синоруб, В. Різуна. Питання сучасних гібридних воєн та військових конфліктів висвітлено у працях Ф. Хоффмана, Дж. Мак-Куєна, В. Горбуліна, В. Мандрагеля та деяких інших.

На думку низки фахівців, глобальні телевізійні та соціальні мережі, а також друковані ЗМІ сьогодні визначають політику щодо конфліктів і навіть зовнішню політику великих держав. Це явище отримало назву «ефект CNN». До прикладу, Руандійське радіо RTLM закликала слухачів брати мечете та виходити на вулиці, щоб вбивати тих, кого вони називали «тарганями». Суспільні мовники на Балканах посилювали поляризацію місцевої громади настільки, що насильство стало прийнятним інструментом для вирішення проблем. В середині XX століття Гітлер використовував ЗМІ, щоб створити цілий світогляд ненависті до євреїв та інших меншин [1]. Зрештою, ми бачимо наслідки зомбування російського населення у війні проти України, виправдання військової агресії та численних злочинів в Україні, масштаби поширення антиукраїнської інформації російськими мовниками в світі як елемент війни.

Загалом роль ЗМІ є неоднозначною і може мати різне спрямування. З одного боку ЗМІ беруть активну участь у конфлікті, висвітлюючи позицію тієї чи іншої сторони і несуть відповідальність за ескалацію насильства, а з іншого – залишаються незалежними та поза конфліктом, тим самим сприяючи вирішенню конфлікту і зменшенню насильства. Роль, яку відіграють ЗМІ в конкретному конфлікті, а також на етапах до і після нього, залежить від складного набору факторів, включаючи відносини ЗМІ з учасниками конфлікту і ступінь неза-

лежності ЗМІ від влади та власників медіа-ресурсів [2].

По завершенню холодної війни відбулася незліченна кількість конфліктів, які призвели до загибелі мільйонів людей, а також переміщення мільйонів інших. Деякі конфлікти привернули увагу світової спільноти завдяки висвітленню в ЗМІ, інші не отримали значної уваги через нехтування ними. Така ситуація пояснюється непослідовним підходом до висвітлення конфліктів у ЗМІ по всьому світу. Очевидно, що політична значущість деяких конфліктів впливає на реакцію найвпливовіших урядів, а це, в свою чергу, впливає на висвітлення конфлікту в ЗМІ. Також можна стверджувати, що те, наскільки ЗМІ надають пріоритет висвітленню одного конфлікту, а не іншого, в свою чергу, формує реакцію міжнародної спільноти. Медіа можуть відігравати життєво важливу роль у розвитку мирного процесу, надаючи можливість виражати та аргументувати основні конфлікти в суспільстві ненасильницьким шляхом [3].

Під час конфлікту надання достовірної інформації має вирішальне значення, а її часто буває важко забезпечити. Навіть міжнародні ЗМІ можуть опинитися у владі чуток і пропаганди, а для місцевих ЗМІ ситуація може бути ще гіршою. Для місцевих ЗМІ проблеми є надзвичайно складними – місцеві журналісти і їх сім'ї набагато більше піддаються залякуванням і насильству, ніж міжнародні журналісти, які можуть в'їжджати і виїжджати з зони конфлікту [4].

Г. Вольфсфельд зазначає, що існує «фундаментальне протиріччя між природою мирного процесу і цінностями новин, ЗМІ часто відіграють деструктивну роль у спробах досягнення миру». Ті, хто керує ЗМІ, як правило, віддають перевагу чотирьом цінностям: безпосередності, драматизму, простоті та етноцентризму. Ці цінності ускладнюють використання медіа на користь миру [5].

Засоби масової інформації також є інструментом, за допомогою якого політики доносять свої ідеї. У Боснії, наприклад, ЗМІ відіграли важливу роль у мотивації громадськості тиснути на своїх політиків, щоб вони втрутилися і зупинили агресію [6]. Російські ЗМІ забезпечують підтримку влади у війні проти України, формуючи образ ворога та світової змови проти російської федерації.

Соціальні мережі, або як їх називають новітні медіа, відіграють все більшу роль у конфліктах і політичних суперечках. Політики, лідери, повстанці та протестувальники – усі використовують соціальні мережі як інструмент для спілкування та поширення інформації. У той же час соціальні медіа зменшують витрати на комунікацію, вони збільшують швидкість і поширення інформації. Нові дані, які надають соціальні мережі, є не тільки важливим ресурсом, але й принципово змінюють інформацію, доступну для учасників конфлікту, тим самим формуючи сам конфлікт [7].

Низка міжнародних організацій розглядають питання конструктивної ролі ЗМІ у врегулюванні конфліктів. Дедалі частіше визнається, що ефективні ЗМІ є складовою запобігання конфліктам. З'явилися декілька проектів та ініціатив, спрямованих на просування «журналістики миру». Однак це створює ситуацію, коли ЗМІ не лише висвітлюють події, а стають їх частиною. Представники мас-медіа стверджують, що суспільство потребує інформації, обміну ідеями та думками в публічній сфері, а ЗМІ повинні мати свободу відігравати ту роль, яку вони обирають у виконанні цього обов'язку. Твердження про те, що медіа сприяють миру, викликає у них відчуття ідеологічно заангажованої журналістики, що нагадує старий Радянський Союз (який завжди прагнув просувати «мир» у власному розумінні цього терміну) [5].

У аналітичній записці «Why and When to Use the Media for Conflict Prevention and Peacebuilding» Європейського центру із запобігання конфліктам описано функції ЗМІ у конфліктах. Зокрема сказано, що медіа відіграють широкий спектр ролей у нашому житті. Деякі з цих ролей є конструктивними, а деякі – деструктивними. Визнання різноманітності серед медіа-професіоналів є першим кроком до критичного аналізу того, як найкраще використовувати медіа для підтримки запобігання конфліктам і розбудови миру [7].

До прикладу, ЗМІ виконують роль постачальника та інтерпретатора інформації. З розвитком інформаційних технологій і нових медіа, таких як інтернет та соціальні мережі, ми швидко отримуємо інформацію і з різних джерел, які допомагають нам її зрозуміти. ЗМІ виступають у ролі третьої сторони, яка забезпечує зворотній зв'язок з громадськістю щодо певних проблем. Журналістські розслідування висвітлюють суспільні проблеми, оприлюднюють приховану інформацію. Також ЗМІ можуть виступати в ролі арбітра, який визначає порядок денний, відбирає питання і намагається підтримувати баланс думок. ЗМІ люблять зображати себе «незалежними та справедливими», навіть коли вони просувають певні наративи та ідеї й обмежують доступ громадськості до широкого спектру інформації. ЗМІ мають вплив на політиків, особливо в питаннях запобігання насильницьким конфліктам та способу реагування на конфлікт. Медіа також є інструментом, за допомогою якого політики доносять свої ідеї. Деякі дослідники стверджують, що CNN перебрала на себе питання формування політики – принаймні в ситуаціях гуманітарних катастроф. Іноді ЗМІ використовуються для висвітлення дипломатичних ініціатив і передачі повідомлень між сторонами конфлікту. Хоча політики зазвичай віддають перевагу таємним переговорам, іноді прямі канали комунікації відсутні. Якщо одна сторона хоче перевірити реакцію на пропозицію переговорів, вона може

надіслати сигнали та повідомлення іншим групам через ЗМІ. Іноді ЗМІ запрошують лідерів протидіючих груп або націй на теле- чи радіопередачу, щоб вони поспілкувалися один з одним. ЗМІ можуть допомогти навести мости між ворогами і зміцнити довіру, необхідну для початку переговорів [6].

Медіа-заходи можна використовувати на початку переговорів для зміцнення довіри, сприяння переговорам або виходу з дипломатичного глухого кута, щоб створити клімат, сприятливий для переговорів. Медіа-заходи, такі як прес-релізи, рок-концерти або радіопрограми, можуть відзначати мирні угоди та переговори. Медійні заходи можуть сприяти просуванню та мобілізації громадської підтримки угод.

ЗМІ можуть сприяти позитивним відносинам між групами, особливо в конфліктах, пов'язаних з національною, етнічною, релігійною ідентичністю. ЗМІ можуть зменшити поляризацію між групами наступними способами: показати іншого в такому ж світлі; зображення людей з однаковими проблемами; спільні інтереси та позиції; засудження насильства; бачення спільного між власною групою та іншою групою людей розвиває емпатію. Таке мислення веде до деполітизації та нормалізації відносин між групами, що перебувають у конфлікті [2].

Розглядаючи питання ролі ЗМІ у врегулюванні міжнародних конфліктів дослідники вирізняють роль міжнародних ЗМІ і окремо місцевих ЗМІ. Міжнародні медіа-джерела, такі як BBC, CNN, Al Arabiya та Al Jazeera, мають глобальне охоплення, і як такі мають ефект визначення порядку денного – окреслений як «ефект CNN». Близько 30 років тому серія гуманітарних криз підкреслила позицію засобів масової інформації в процесі формування політики. Термін «ефект CNN» це концепція, згідно з якою мейнстрімові ЗМІ загалом, а не лише CNN, здійснюють значний вплив на формування політики. Стівен Лівінгстон концептуалізує ефект CNN у трьох категоріях: як прискорювач, перешкоду та як фактор, що визначає політичний порядок денний [8].

У той час як міжнародні медіа-гіганти є крутими силами на арені визначення політики, місцеві ЗМІ відіграють іншу роль у запобіганні конфліктам. Часто місцеві засоби масової інформації можуть сприяти миру, просто відновлюючи рівень довіри та почуття власної гідності серед населення, яке перебуває на межі насильства або виходить з нього [9].

Визнання вирішальної ролі, яку ЗМІ можуть відігравати в конфліктах викликало гостру дискусію – чи повинні засоби масової інформації залишатися відстороненою від подій, що розгортаються навколо, чи мають зайняти певну позицію, зокрема сприяти залагодженню конфлікту. Очевидною проблемою такого підходу є те, що він може бути пов'язаний

з прийняттям однієї зі сторін у конфлікті. Через засоби масової інформації журналісти доносять ідеї та інформацію до слухача, глядача чи читача. Таким чином вони представляють свою версію подій. У такому розумінні ЗМІ самі стають учасником конфлікту і їх позиція може впливати на розвиток конфлікту [3].

Висновки. Таким чином, ЗМІ впливають на формування поглядів аудиторії щодо різних подій і їх наслідків. Вони мають можливість змінювати масштаби конфліктів, роблячи невеликі проблеми значущими протистояннями або, навпаки, швидко зменшуючи вагомість серйозних проблем. ЗМІ виконують роль постачальника та інтерпретатора інформації; виступають у ролі третьої сторони, яка забезпечує зворотній зв'язок з громадськістю щодо певних проблем; ЗМІ можуть виступати в ролі арбітра, який визначає порядок денний; ЗМІ мають вплив на політиків та є інструментом, за допомогою якого політики доносять свої ідеї. Іноді ЗМІ використовуються для висвітлення дипломатичних ініціатив і передачі повідомлень між сторонами конфлікту та можуть допомогти навести мости між ворогами і зміцнити довіру, необхідну для початку переговорів. Засоби масової інформації виступають не лише як посередники інформації, але й як активний учасник процесу мирного врегулювання проблем. Завдяки своєму глобальному охопленню та впливові, вони можуть суттєво впливати на формування громадської думки, ставлення суспільства та політичних рішень. ЗМІ також впливають на дипломатичний процес, створюючи певний тиск на учасників конфлікту через гласність та публічний обговорення. Отже, у XXI столітті традиційні та новітні ЗМІ відіграють невід'ємну та вирішальну роль у розвитку та врегулюванні міжнародних конфліктів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. How Social Media Is Changing Conflict. *Journal of Conflict Resolution*. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0022002717721392>
2. V. Bratic, L. Schirch Why and When to Use the Media for Conflict Prevention and Peacebuilding. URL: https://www.sfcg.org/articles/media_for_conflict_prevention.pdf
3. Voices of war: Conflict and the role of the media. URL: <https://www.mediasupport.org/wp-content/uploads/2012/11/ims-voices-of-war-2006.pdf>
4. International Conference on the Support to Media in Violent Conflict and in Countries in Transition, Belgrade, 2004 URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000138983>

5. G. Wolfsfeld, *Media and the Path to Peace*. New York, USA: Cambridge University Press. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/media-and-the-path-to-peace/61EDC9DF5610B3403041C8CAC428659A>

6. E. Gilboa, *Media and Conflict: Framing Issues, Making Policy, Shaping Opinions*. Ardsley, NY, USA: Transnational Publishers Inc. URL: <https://journals.openedition.org/communication/4550>

7. V. Bratic, L. Schirch Why and When to Use the Media for Conflict Prevention and Peacebuilding. URL: https://www.sfcg.org/articles/media_for_conflict_prevention.pdf

8. Clarifying the CNN effect: An Examination of Media Effects According to Type of Military Intervention by Steven Livingston/ URL: https://shorensteincenter.org/wp-content/uploads/2012/03/r18_livingston.pdf

9. The Role of the Media in Conflict. *The United States Institute of Peace*. URL: <https://www.usip.org/publications/2007/06/role-media-conflict>

REFERENCES:

1. How Social Media Is Changing Conflict. *Journal of Conflict Resolution*. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0022002717721392> [in English]
2. V. Bratic, L. Schirch Why and When to Use the Media for Conflict Prevention and Peacebuilding. URL: https://www.sfcg.org/articles/media_for_conflict_prevention.pdf [in English]
3. Voices of war: Conflict and the role of the media. URL: <https://www.mediasupport.org/wp-content/uploads/2012/11/ims-voices-of-war-2006.pdf> [in English]
4. International Conference on the Support to Media in Violent Conflict and in Countries in Transition, Belgrade, 2004 URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000138983> [in English]
5. G. Wolfsfeld, *Media and the Path to Peace*. New York, USA: Cambridge University Press. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/media-and-the-path-to-peace/61EDC9DF5610B3403041C8CAC428659A> [in English]
6. E. Gilboa, *Media and Conflict: Framing Issues, Making Policy, Shaping Opinions*. Ardsley, NY, USA: Transnational Publishers Inc. URL: <https://journals.openedition.org/communication/4550> [in English]
7. V. Bratic, L. Schirch Why and When to Use the Media for Conflict Prevention and Peacebuilding. URL: https://www.sfcg.org/articles/media_for_conflict_prevention.pdf [in English]
8. Clarifying the CNN effect: An Examination of Media Effects According to Type of Military Intervention by Steven Livingston/ URL: https://shorensteincenter.org/wp-content/uploads/2012/03/r18_livingston.pdf [in English]
9. The Role of the Media in Conflict. *The United States Institute of Peace*. URL: <https://www.usip.org/publications/2007/06/role-media-conflict> [in English]

The role of the mass media in the settlement of international conflicts of the XXI century

Kornat Lesya Yaroslavivna

PhD in Public Administration,
Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department
of Political Science and International
Relations
Lviv Polytechnic National University
Stepana Bandera str., 12, Lviv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-0804-3008

Senchakevych Nataliia
Volodymyrivna

3rd year Student at the Department
of Political Science and International
Relations
Lviv Polytechnic National University
Stepana Bandery str., 12, Lviv, Ukraine
ORCID: 0009-0000-1974-5764

In the era of globalization and the development of information technologies, the role of mass media in the settlement of international conflicts is significant and multifaceted. By covering information, the mass media can become a party to the conflict and influence its course. A feature of modern international relations is the growing role of mass media in diplomacy as a tool of foreign policy. Modern international conflicts have a hybrid nature – military actions are accompanied by an intensive information campaign. When considering the influence of mass media on foreign policy, scientists point to the “CNN effect” – international media have the potential to influence governments and international organizations, can influence the formation of the agenda in politics. The purpose of the article is research and analysis of the role of mass media in the process of settling modern international conflicts, taking into account the features of the modern media space. The following research methods were used: historical; comparative; systemic; structural and functional, analysis and synthesis. The role of modern media – social networks in international conflicts is analyzed. It was determined that the role of mass media in international conflicts is ambiguous and can have different directions. It has been established that in times of conflict, the provision of reliable information is critical and often difficult to provide. It was concluded that mass media fulfill the role of information provider and interpreter; act as a third party that provides feedback to the public on certain issues; The media can act as an agenda-setting arbiter; The media influence politicians and are a tool through which politicians communicate their ideas. Sometimes the media is used to highlight diplomatic initiatives and convey messages between parties to a conflict and can help build bridges between enemies and build the trust needed to start negotiations. Therefore, in the 21st century, traditional and modern mass media play an integral and decisive role in the development and settlement of international conflicts.

Key words: media, mass media, new media, international conflict resolution, international relations, information wars, hybrid wars, media diplomacy.